

12 kvinnors upprättelse

Vanligtvis förknippas vi häxprocesser med 1600-talet. Då brann bålarna över Europa och tusentals kvinnor och även många män blev lågornas rov. Det kan gott sägas att det var ett jättestort upplag av levande böcker som brändes. Häxor och trollkarlar ägde stora kunskaper om medicinalväxter och behandling av sjukdomar. Sannolikt hörde många av deras mediciner och metoder hemma under benämningen *vidskepelse* och *kvacksalveri*, men mycket av urgamal kunskap kom senare åter till heders och erkändes av den medicinska vetenskapen.

Rädslan för kunniga människor – särskilt kvinnor – har satt igång många mäktiga aktiviteter för att hindra, oskadliggöra och straffa. Så kände sig t ex den framväxande manliga läkarkåren hotad av kloka gummor som vid sidan av sin verksamhet som barnmorskor också praktiserade som folkläkare. Prästerna fruktade kvinnor som sökte bedriva en andlig verksamhet och ha kontakt med gudarna.

Efter mitten av 1700-talet och efter att askan på 1600-talets häxbål för länge sedan kallnat, inträffade det märkliga att en ny häxprocess – den sista i sitt slag – sattes i gång i vårt land. Det märkliga var att de anklagade kvinnorna, som svårt torterats och tvingats till falska bekännelser, räddades från döden och dessutom fick en viss upprättelse.

Vad var orsaken till denna sena häxprocess? Vem eller vilka upplevde sig så hotade att de kände sig manade att driva processen? Hur kom det sig att de åtalade kvinnorna räddades?

Jag vill inte avslöja alltför mycket av det intressanta innehållet i Marianne Särman *Charlotta Taube och den sista häxprocessen*. Den kan med

Marianne Särman
CHARLOTTA TAUBE OCH
DEN SISTA HÄXPROCESSEN
Carlssons bokförlag

spänning läsas av såväl forskare som allmänt kvinnohistoriskt intresserade läsare. Jag vill emellertid kortfattat svara på frågorna:

Huvudpersonerna i dramat var dels en präst t o m en biskop, dels en adelsdam. Den under 1600-talet starkt förankrade statskyrkan började försvagas. En kraftig väckelserörelse var under framväxt. Häxorna blev syndabockar i dramat. Men tack vare ett antal upplysta personer ur samhällets högsta kretsar, däribland drottning Lovisa Ulrika, gjordes häxprocessen till en riksdagsfråga och en ny rättegång inleddes. Personer som tidigare angivit, torterat och dömt de bondkvinnor som några män känt sig hotade av och avundsjuka på ställdes inför rätta. Bl a sades det om en av kvinnorna att hon fick smör så snabbt i kärnan att hon måste vara en häxa. Så duktig kunde ingen normal kvinna vara! Kanske finns här roten till "jantelagen".

Den godhjärtade och upplysta grevinnan Charlotte Taube, gift de la Gardie, hjälpte de tolv anklagade kvinnorna och blev för denna insats tilldelad en särskild medalj.

Boken är intressant och spännande. Det enda jag har emot den är, att vi får veta väl mycket om människor och omständigheter kring huvudpersonen, men relativt lite om henne själv och framför allt om hur hon gick tillväga för att hjälpa de tolv "häxorna". Här skulle jag ha välkomnat en mer detaljerad skildring än kanske källmaterialet tillåter.

Hjördis Levin